

Dârülmülk Konya

TARİH, KÜLTÜR, SANAT VE MEDENİYET
2023 / 2

“Vuslat”ın
750. yılında
Hz. Mevlânâ
ÖZEL SAYI

Konya

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
ADINA SAHİBİ
Uğur İbrahim Altay

YAYIN KURULU

Ahmet Emre Bilgili

Azmi Özcan

Beşir Ayvazoglu

Coşkun Yılmaz

Erhan Afyoncu

Hilmi Şenalp

Mahmut Erol Kılıç

Mustafa Fayda

Mustafa S. Küçükbaşçı

Özkul Eren

Şükrü Koyuncu

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mustafa S. Küçükbaşçı

Coşkun Yılmaz

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Ahmet Bilgiç

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Osman Demirtaş

EDİTÖR

Ekrem Aytaç

Mehmet Bilal Yamac

SANAT YÖNETMENİ

Özkul Eren

GRAFİK TASARIM ve UYGULAMA

Yasin Ilıcalı

FOTOĞRAF

Konya Büyükşehir Belediyesi Arşivi

İzzet Keribar

Ekrem Aytaç

2023-2

BASKI

Seçil Ofset

100. Yıl Matbaacılar Sitesi 4. Cadde No: 77

Bağcılar-İstanbul

www.secilofset.com • Sertifika No: 44903

İLETİŞİM

Konya Büyükşehir Belediyesi

Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı

Mevlana Kültür Merkezi Çimenlik Mahallesi

Aslanlı Kışla Caddesi No: 8 Karatay/KONYA

Tel: 444 55 42

web: www.konya.bel.tr

e-mail: darülmülk@konya.bel.tr

MERHABA...

Türk-İslâm düşüncesinin insan formunda tecessümü olarak nitelenebilecek Hz. Mevlânâ, Dârülmülk Konya'nın ikinci sayısının gündemini teşkil ediyor. Konya ve Hz. Mevlânâ, biri olmadan diğerinin düşünülmemeyeceği madde ve ruh bütünlüğünün ifadesi. Bu tecelli her biri düşünce dünyamızın ufuklarını zenginleştiren seçkin yazarlarımız tarafından çeşitli yönleri ile kaleme alındı ve tarihe not düşüldü. Bu yazılar özel hazırlanan illüstrasyon ve görsel malzemelerle de desteklendi.

Milletleri büyük yapan bir husus da kader anlarındaki davranış kabiliyetleridir. Adeta kurucu mayanın her hal ve şartta yaşatılması anlamına gelen bu kabiliyet tam da ihtiyaç duyulduğu anda kendi içinden yetişen nefeslerin sıcaklığı ile harekete geçer. 13. yüzyıl böyle bir kader anıdır. Türk-İslâm geleneği tarihin kaydettiği en çetin imtihanlardan biri ile karşı karşıyadır. Bir taraftan Moğol istilâsı diğer taraftan Haçlı saldırıları ile maruz kalman girdaptan kurtulma başta Hz. Mevlânâ olmak üzere Yunus Emre, Hünkar Hacı Bektaş, Hacı Bayram Veli, Şeyh Edebali, Abi Evren ve daha niceleri gibi

gönül erlerinin yeşerttiği mayanın hayatıyeti ile yeni bir yolculuğu başlatmıştır. Bu gönül erlerinin her biri yanmış yıkılmış bir coğrafyada bütün ümitlerini kaybetmiş insanlara yeni bir hayat nefesi üflediler. Her biri aynı hakîkatı kendi dilince seslendirdi.

Tarihin yetiştirdiği en güzîde şahsiyetlerden biri olan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî de “Toprağa sevgiden başka bir tohum ekmeyiz” diyerek Türk-İslâm medeniyet anlayışının temel harcının sevgi olduğunu tebeyyün ettirmişti. İşte bu harcı korumak yarınların teminatıdır. Ancak geleneği korumak onu müzelik malzeme keyfiyeti ile değil yaşayan bir değer olarak yarınlara aktarmak ile anlamlı hale gelir. Onun için de yine Hz. Mevlânâ’nın ifadesiyle “Yeni şeyler söylemek” gereklidir. Her dem yenilenmek her an tazelenmek.

2023 senesi vuslatın 750. yılı münasebetiyle bütün dünyada “Mevlânâ Yılı” olarak idrak edilecek. Onun için Konya’ya ve bize düşen büyük sorumluluklar var. İlim ve irfan müktesebatımızın bütün dünyaya yeniden takdimi için bu vesileyi bir imkân olarak değerlendirip tarihin bu en muteber isimlerinden birinin rehberliği ile sevginin bütün hal ve tecellilerini yeniden mahzun ruhlara üflemek lâzım. Dârülmülk Konya bu sayısına bu saikle hazırlandı.

Kıymetli okuyucularımız; dergimizin bu sayısı baskı aşamasında iken bir başka vuslat daha gerçekleşti ve çok kıymetli Prof. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşcı hocamız dar’ül-bekaya irtihal eyledi. O olmasaydı bu dergi ete kemiğe bürünemezdi. Âdeta mesuliyetini ikmal ile bizlere emanet bırakıp sonsuzluk yolculuğuna çıkar gibi gitti. Konya’nın Türk-İslâm âlemine hediye ettiği yiğit bir kıymet olarak ardında nice güzellikler bırakıp Rahmet-i rahmâna kavuştu. Dârülmülk Konya’da bu güzelliklerden olduğu için vuslat sayımız onun aziz hatırasına ithaf olunur. Makamı âli, menzili mübarek olsun.

Dergimizin yayınıyla ilgili kararlılığı ve yayın kurulunun kararlarına desteğinden dolayı Konya Büyükşehir Belediye Başkanımız Uğur İbrahim Altay’a, yazarlarımıza, tasarım ekibine, katkıda bulunan bütün dostlara müteşekkirimiz.

YAYIN KURULU

MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI
22 Aralık 1963 - 29 Temmuz 2023

*Bir talebe heyecanı,
muhabbeti ve gayretiyle hazırladığı
“Vuslat” Özel Sayımızı
son bir hatıra gibi bırakarak aramızdan ayrılan
muhterem hocamızı sevgi, saygı ve
rahmetle yâdediyoruz.*

Dâriülmülk
Konya

İÇİNDEKİLER

06
MEVLÂNÂ VE YUNUS SELÇUKLU'DAN OSMANLI'YA MEVLEVÎLİK
BEŞİR AYVAZOĞLU

14
NİÇİN MEVLÂNÂ VE NİÇİN ŞİMDİ?
SEYYİD HÜSEYİN NASR

18
ÂLİM VE DEVLET ADAMI İLİŞKİSİNDEN İLİM VE SİYÂSET
İLİŞKİSİNE
TAHSİN GÖRGÜN

26
MEVLEVÎLİK VE HAT SAN'ATI
UĞUR DERMAN

42
MAHMUT EROL KILIÇ İLE İRFAN GELENEĞİMİZ VE HZ. MEVLÂNÂ
ETRAFINDA "İKİMİZİN KALBİ BİRDİR, SEN BENİMSİN; BEN SENİNİM"
MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI

62
HZ. MEVLÂNÂ VE İNSANLAR ARASINDAKİ FARKLAR
ŞULE GÜRBÜZ

78
VARLIK VE RUH ANLAYIŞI BİLİMSEL BİLGİ-HZ. MEVLÂNÂ
M. EMİN ÜNAL

84
İNCİRE LAYIK OLDUĞUNU DÜŞÜNEN KUŞÇAĞIZLAR DEĞİLSEK
AVUCUMUZDAKİ SÜT NEREDEN?: BİR "MEVLÂNÂ FELSEFESİ"NE
NEDEN İHTİYAÇ DUYARIZ?
EMİNE CANLI

110
MEVLÂNÂ DERGÂHI VE KALEMİŞLERİ
ALİ FUAT BAYSAL

116
KONYA'DA MESNEVÎHANLIK GELENEĞİ VE MESNEVÎHANLAR
AHMET ÇELİK • HASAN YAŞAR

156
ÂLGİ İLE HAKİKAT ARASINDA İNSAN
ABDULLAH KUŞLU

164
"PEYGAMBERİMİZİN YOLU AŞKTIR..."
SÂFİ ARPAGUŞ

174
İKİ KİTAP, TEK HAKİKAT: MESNEVÎ-Yİ ŞERİF VE
MUHAMMEDİYYE
MEHMET BİLAL YAMAK

181
MOĞOL KUMANDANI BAYCU, MEVLÂNÂ VE KONYA
NADİR KARAKUŞ

188
MEVLÂNÂ'NIN HUZURU
YAVUZCAN GÖKÇER • MELİKHAN KİRAZOĞLU

222
İZMİR MEVLEVÎHÂNESİ VE NEYZEN TEVFİK
MEHMET DEMİRCİ

228
YAPAY ZEKÂNIN DİLİYLE MEVLÂNÂ CELÂLEDDİN
HASAN AKAY

236
BİR TURİZM OBJESİ OLARAK 'GÖRSEL MEVLEVİLİK'
AHMET EMRE BİLGİLİ

252
BEYAZIT YAZMA ESER KÜTÜPHANESİ'NDE
MİNYATÜRLÜ MESNEVÎ-İ MANEVÎ NÜSHASI
BEKİR ŞAHİN

262
MESNEVÎ'DEN BİR HİKÂYE HZ. ÖMER VE İHTİYAR
ÇALGICI
AHMET ANGI

274
HZ. MEVLÂNÂ VE İRFÂN
ALİ TEMİZEL

284
MEVLÂNÂ'NIN ESERLERİNDE ÜRETİM VE ÇALIŞMA
ADEM ESEN

300
ŞEMS VE MEVLÂNÂ
ABDULKERİM SURUŞ • MELİKHAN KİRAZOĞLU

312
MEVLÂNÂ
MUSTAFA ASIM KÜÇÜKAŞCI

VARLIK VE RUH ANLAYIŞI: BİLİMSEL BİLGİ-HZ. MEVLÂNÂ

M. EMİN ÜNAL

Modern bilimin en büyük iddiası tıpkı siyasette olduğu gibi bilimin de metafizik ve dine dayalı bir yapıdan kurtarılacağı tezi üzerineydi. Bu tezin başarılması durumunda bilimsel kurallar, tarafsız ve müstakil olarak tayin edilebilecek ve bilimsel özgürlük sağlanabilecekti. Metafiziğin ve dinin hakimiyetinden kurtarılan bilim, her ne kadar özgür olduğunu iddia etse de bu özgürlüğü pozitivist ve materyalist anlayışa feda eder. Bu zaviyeden baktığımızda dini ve metafiziği, bilimin önünde engel olarak gören batılı düşünürlerin onu materyalizmin ve saf akılçılığın pençelerine teslim ettiklerine şahit oluruz. Bu durum aslında bizlere özgür olduğu iddia edilen modern bilimin, idrakinde olunmadığı yahut da görmezden geldiği bir üst anlayışa tabi olduğunu gösterir.

Dinin bilimi tahrip ettiği anlayışından hareket eden pozitivist bilim telakkisi bugün geldiği noktada “bilimsel yöntem” adı altında kendinden kabul etmediği ya da kendi metoduna uymadığını iddia ettiği her şeyi tahrip eder hale gelmiştir. Değerler ve anlamlar bir savunma mekanizmasından yahut tepki oluşumundan başka bir şey olarak görülmez. Bu bilimsel yöntem anlayışının kökleri ise XVII. yüzyıl düşünürü olan Descartes’e kadar uzanır.

Gelenekle irtibatını kopartan Descartes, o zamana dek var olan bilimsel anlayışı bütünüyle göz ardı eder ve bizzat kendisinin bulacağı şekilde her şeye yeniden başlamayı kendine bir vazife addeder. Onun için bilgi, herhangi şüpheden ârî, sahih ve kat’î düşüncelerden ibarettir. Bu minvalde matematik bilgisini bizzat eşyanın özünün açığa çıkarılması olarak görür. Bütün bir tabiat felsefesi geometriden başka bir şey değildir. Bu sayede Kartezyen felsefe mekanik bir anlayışa doğru evrilir. Descartes bu anlayışıyla “*Tabiatı makinalaştırır ve onu tahrif eder. Eşyanın ruh ile simgelenmesine, yaratıcının dehasından nasiplenmesine, bizimle konuşmasına sebep olan her şeyi imha eder. Evren dilsizleşir.*” Onun bu kibirli tavrı Avrupa düşüncesinin üslubu olur aynı zamanda. Bu çerçevede “*her modern filozof kendini mutlaktan yola çıkmış ve insanlara yeni bir dünya kavramı getirme misyonunu yüklenmiş olarak görür.*” İnsanoğlunun “*tabiatın efendileri ve sahipleri*” olması gerektiğine dair inancı Descartes’ın bu düşüncesinin ardında yatan sebep olarak karşımıza çıkar.

Modern zamanların bilim anlayışını bu zaviyeden değerlendirdiğimizde onun, hakikate ulaşmayı yeğlemekten ziyade tahakküm etmeyi asıl gaye edindiği neticesine ulaşırız. Bu sebeple bilginin

*Akkâse Ebru,
Ya Hazret-i Mevlânâ,
Celî Talik,
Hattat Sâmi Efendi*

görünür ve hesaplanabilir olması mühimdir. Bu bilim anlayışında maddi alemdeki bilgi esas alınır, metafizikî alemin bilgisi ise göz ardı edilir. Zira mantık üstü bir dünyada matematik uygulanamaz.

Çağımızın hâkim anlayışı olan bilimsel bilginin vazifesi eski bilimleri tabii hudutları dahilinde tutmak ve yeni bilimlere göre yerlerini ve sınırlarını tayin etmekten öteye gitmez. Bu bilimsel bilginin yöntemini ahlâka, estetiğe, aşka, kısacası insani olan her şeye uygulamak mümkün değildir. Zira yukarda da ifade ettiğimiz üzere eşyanın ruh

ile olan irtibatı koparılmış her şey mekanik bir anlayışa hapsedilmiştir. Bu anlayış sebebiyledir ki bilimsel açıklaması olmayan her şey anlamsız kabul edilir.

Hikmetin esas alındığı geleneksel bilginin basit bir anlayışı vardır. İnsanın mutluluğu, daha yükseğe çıkmak, en yüce melekelerini geliştirmek, en yüksek şeylerin bilgisini kazanmak ve mümkünse “Tanrıyı görmektir”.

Şayet insan daha aşağıya giderek yalnızca hayvanlarla paylaştığı esfel melekelerini geliştirmesi durumunda kendisini

mutsuz edeceği hatta umutsuzluk noktasına varabileceği düşüncesi esastır. Kadim zamanların hemen hemen bütün toplumlarında hâkim olan bu öğretiler ise *kendisi mevcut hayatın bütün keyfiyetinin üstüne yükselebilmekten başka bir şey arzulamayan modern insan için* artık kavranamaz olmuştur.

Halbuki hayat gayb ve realitenin terkiinden müteşekkildir. Olgı ve duygu dünyamız terkiibin tam da içinde yer alır. Bir taraftan çağımızın bilim anlayışının ortaya koyduğu kesin yasalarla irtibatlı durumlar mevcutken diğer tarafta ruh vardır. Bu iki unsur da

varlığın iki farklı sınıfını temsil eder. Birini tercih edip diğerini saf dışı bırakmak gibi bir durum söz konusu olamaz. Kadim bilgide madde ruh sahibi addedilirken çağımızda ruh maddeleştirilir. Eşyanın hakikatinden gittikçe uzaklaşılır. Oysaki madde ve ruh birbirlerinin cüz'-i mütemmimi mesabesindedir.

Hazretin nazarında bütün dünya âleminin suretleri Hakk'ın hakiki varlık denizinin dalgalanmasından hasıl olan köpükler mesabesindedir. Köpüklerin deniz içinde yok oldukları gibi bütün mevcudat da

*Mevlânâ Türbesi,
Ziya Nur Aksun*

Hakk'ın vücûd-ı hakîkî denizinde yok olurlar. İnsân-ı kâmilde bu hakikate ulaşma arzusu zahir iken insan-ı nâkîsta bu hal gizlidir. İnsân-ı kâmil, bu dünyanın suretleriyle eğlenemez iken insan-ı nâkîs, ruhunda bâtın olan bu iştîyakı tatmin etmek için uğraşır ancak sebebini idrak edemediği bir tatminsizlik içinde yaşar.

İnsân-ı kâmilin ruhu Hakk'ın halifesidir. Zira insan ruhu ile Hakk'ın arasında tarifi mümkün olmayan bir yakınlık mevzubahistir. Mesnevi müellifinin nazarında bu âlemdeki her bir varlık mertebe ve istidadına göre ruh sahibi olup buna göre Hakk ile bir yakınlığı vardır. Ruh, Hakk'ın "Hayat" sıfatının Hakk'ın hakikî

varlığının her mertebeye göre tenezzülünden ve her bir şeyin istidadına göre zuhurundan ibarettir. Bu durumda cansız varlıklarda, nebâtâtta, hayvânâtta ve insanda her birinin mertebelerine ve istidadına göre ruh vardır. Cansız varlıklarda *ruh-i cemâd*, bitkilerde *ruh-i nebât*, hayvanda *ruh-i hayvan* ve insanda *ruh-i insan* şeklinde ruh zahir olur. Bu zuhurat cemâdâtta gizlenmiş, nebâtâtta hissedilebilen, hayvânâtta belirgin ve insanda en açık haliyle mevcuttur. Dolayısıyla bu âlemde ruhtan tecrit edilmiş hiçbir şey yoktur. Burada bir mertebe farklılığı göze çarpar. Bu minvalde insan mevcudat arasında cismiyyet bakımından en mükemmel olanıdır. İdrak sahibi olması ve idrak edebildiğinin şuuruna sahip olması bakımından da yegâne varlıktır. Varlığında *ruh-i cemâdî*, *ruh-i nebâtî*, *ruh-i hayvanî* ve *ruh-i insanî* mündemiçtir. O, bu mertebeye vasıl olana dek birçok mertebeden geçerek hepsinin hükmünü yüklenir. Bu sebeptendir ki insan, ruhunun mertebesine göre haller ve tavırlar sergiler. Burada Hazret'in *ruh-i cemâd* ifadesi ve düşüncesi câlib-i dikkattir. Mevlânâ'nın bu düşüncesi Anadolu irfanında makes bulur. Öyle ki kırılan yahut kullanılamaz hale gelen bir eşya için "*buradaki zikrini tamamladı*" ifadesi kullanılır. Bu düşüncede âlemdeki tüm varlıklar canlı kabul edilir. Yaratılan hiçbir varlık ruhtan hâlî değildir.

Bugün geldiğimiz noktada modern bilim kendini *görünebilir ve hesaplanabilir* olanla sınırlandırdığından kadim zamanların varlık anlayışından fersah fersah geridedir. Hayatın fiziki ve kimyevi ciheti yani hesaplanabilir tarafları ön planda tutulurken bunun dışındaki varlığı görmezden gelinir. Zira asıl maksat hikmet değil, tüm varlığın, idrak

edebildiğinin şuurunda olan insana boyun eğmesidir. Bu nedenle mantık ön planda tutularak mantığa uymayan her şey batıl olarak kabul edilir.

Kaynakça

Brian Ridley, Bilimin Sınırları; Bilimin Doğası Üzerine Soruşturmalar, trc. Orhan Tuncay, Ketebe Yay.

E. F. Schumacher, Aklıkarişiklar İçin Kılavuz, trc.

Mustafa Özel, Küre Yay.

Mevlânâ, Mesnevi-i Şerif Şerhi, Tercüme ve Şerh,

Ahmet Avni Konuk, hz. Dr. Selçuk Eraydın-Prof. Dr.

Mustafa Tahralı, Kitabevi Yay.

Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı
Mevlana Kültür Merkezi. Çimenlik Mahallesi. Aslanlı Kışla Caddesi. No:8
Karatay/KONYA